

Att söka andlig klarsyn i en kaotisk tid

Om de avgörande perspektiven enligt Jesusorden i Matt 7:13–14

Predikan i Norrmalms kyrkan på Åttonde söndagen efter trefaldighet 2023

Sune Fahlgren

Introduktion

Att vandra i skog och mark tycker jag hör till det goda i livet. Runt om i Sverige finns fantastiska stigar och vandringleder. Den här sommaren har jag pilgrimsvandrat här i Stockholm och i Höga kusten.

– Kanske kan vi vid kyrkkaffet idag tipsa varandra om härliga leder. En av mina favoriter finns numera i Jordanien, i naturreservatet Ajloun som har skogsklädda dalar och där finns profeten Elias födelseort. Från Ajloun kan man också vandra till den väl bevarade romerska staden Jerash.

Oavsett om jag går själv – eller om jag leder en vandring – litar jag inte på mitt lokalsinne. Då skulle jag lätt leda mig själv och andra vilse. Jag studerar kartan mycket noga innan jag går ut på vandringar – och provgår i tanken. Men när jag förra året vandrade i öknen Wadi Rum i södra Jordanien för att komma in i den gamla gravstaden Petra från en annan sida än den berömda klippskrevan ziq, var det trots kartor och guideböcker inte lätt att hålla koll på leden och väderstrecken. Efter några timmar i öknen kom jag och min grupp vilse, och på ett vis var det väldigt bra. Det bidrog till upptäckter av oväntade saker, inte minst att vi har varandra. Vi började hjälpas åt att orientera oss i ett märkligt landskap med heta ökenvindar. Olikt allt annat vi sett och varit med om. Ett hav av rödgul sand. Väglöst!

Ni förstår nu kanske vilken poäng jag är ute efter. Jesus ord om vägval är inte lätt att tillämpa i väglöst land, helt utan våra vanliga orienteringspunkter, och det är helt omöjligt på egen hand. Så här säger Jesus till sitt folk, till sin församling:

”Gå in genom den trånga porten. Ty den port är vid och den väg är bred som leder till fördärvet, och det är många som går in genom den. Men den port är trång och den väg (som) är smal (och) som leder till livet, och det är få som finner den” (Matt 7:13–14).

Skulle jag ha följ hans ord bokstavligt – och individualistiskt tänkt – när jag varit ute i den väglösa öknen skulle jag kanske inte ha varit här idag. Att jag ändå är här, visar att även i ett väglöst sammanhang och kaotiska omständigheter, kan vi få klarsyn, riktning och mening.

Vad för sorts väg och val

– Vad är det för sorts portar och vägar Jesus pratar om? Vilka val i livet handlar det här bildspråket om?

På Jesu tid var bilden av porten och vägen vanlig i undervisning om värderingar och normer för hur man ska vara som människa, framför allt hur vi ska handla mot varandra och hur vi får andlig klarsyn i gemenskap med varandra. Detta ämne i kristen undervisning kallas för *etik*.

Dagens evangelium ingår i ett tre kapitel långt avsnitt i Matteus evangelium som fått rubriken Bergspredikan, kapitlen 5–7. I dem har de första kristna samlat Jesus etiska undervisning. Läs gärna dessa kapitel under augusti månad. Läs som korna äter hö. Idissla orden om och om igen. Du kommer att upptäcka att Jesus etik i hög grad handlar om ett folk, saligprisningarnas folk, och om *bemötande* och om *självbild*. Det ord vi lyssnat till idag finns i den avslutande delen som innehåller praktisk vägledning kring hur vi är mot varandra och ser på oss själva.

Jesus anknyter som sagt till sin tids bildspråk för värderingar och normer och hur man får sådan andlig klarsyn. Runt de flesta antika städer fanns det murar, och man kunde komma in i en stad genom flera olika portar. Vägarna *till* en stad i antiken ledde alltså fram till dessa system av portar.

Jesus talar inte om normala kommunikationsförhållanden, där stora portar och breda vägar är märkbart överlägsna trånga och smala. Hans intresse gäller människors sätt att leva och inte trafiken med åsnor, hästar och folkskaror. När det gäller bemötande och attityder behövs andra värderingar och rangordningar än i trafikplanering. Att många gör en sak behöver inte innebära att det är rätt. Även i obekväma förhållanden, även i väglöst land, även i kaos, även i kriser, ska man ge ett rätt bemötande.

Jesus vänder alltså upp och ner på det vanliga tänket i sin samtid. Han jämför två olika slags portar och vägar utifrån vad de har för resultat, vart de leder till: *Fördärvet* eller *Livet*. I sin etiska undervisning återkommer Jesus till dessa skarpa kontraster, men han polariserar inte genom dessa bilder. Han reducerar inte verkligheten till en binär tillvaro, där bara ett av två möjliga gäller.

Fördärvet kallar han också Ondskan och Mammon. *Livet* kallar han oftast för Himmelriket (Guds rike).

Port- och vägbilden är här inte heller en allegori, där vi ska läsa in en massa betydelser i varje detalj. Bildspråket har hos Jesus en huvudpoäng, och därmed ett alldeles speciellt syfte i sitt sammanhang. Jag vill understryka detta, eftersom port- och vägbilden har fått många tolkningar i kyrkohistorien, vilka inte alls har med det här sammanhanget att göra. Porten i Jesus ord tolkas till exempel som ”din pånyttfödelse” och Vägen som ”ditt böneliv” med Jesus. Viktiga ämnen i sig, men här har Jesus något annat han vill tala med oss om. Troligen ska vi förstå porten och vägen som olika aspekter av en och samma sak i Bergspredikans

huvudtema: bemötande och attityder.

Alla jämförelsepunkter handlar då om de moraliska val som Jesus kallar oss att göra i relation till våra medmänniskor varje dag. Och det är ett val vi måste samtala med varandra om så att vi en gemensam klarsyn. Ska vi handla som de flesta gör eller som några få gör? Ska vi vara likgiltiga och upptagna av oss själva som det flesta är, eller ska vi vara öppna och inkännande mot andra?

Väljer vi den port och väg som kännetecknas av att vara ”vid” (populär), ”bred” (tillgänglig), alltså det sätt att bemöta andra som kännetecknar majoriteten. Eller väljer vi det sätt som beskrivs som ”trång port”, ”smal väg”, alltså det sätt att vara mot varandra och andra som en minoritet praktiserar.

Jesus påstår att ett av alternativen ger ett gott och hållbart samhälle. I avsnittet före dagens evangelium beskriver Jesus majoritetens etik i en mycket *drastisk bild*. De flesta på den vägen vill plocka bort stickan ur medmänniskans öga, men glömmer bjälken i sitt eget.

Har majoritetens val av sådan självgodhet och självsäkerhet gjort världen bättre? Eller skapas det goda samhällen genom medvetna val av en trång port och smal väg som betyder att söka andras bästa, att inte vara godtrogen, polariserande och att inte se ned på andra?

I bibelversen som föregår dagens evangelium sammanfattar Jesus detta val. Dessa Jesusord kallas för den gyllene regeln, eftersom den i en enda mening uttrycker Guds vilja – ”detta är lagen och profeterna”: ”Allt vad ni vill att människorna skall göra för er, det skall ni också göra för dem”, Matt 7:12).

Så här skriver den tyske teologen och motståndsmannen Dietrich Bonhoeffer 1937 om den gyllene regeln i sin bok *Efterföljelse*:

Jesus ger lärjungarna en enkel regel, så att till och med den enfaldigaste av dem skulle kunna pröva om hans förhållande till andra människor är rätt eller fel: man behöver bara låta "jag" och "du" byta plats, sätta sig själv i den andres situation och låta den andra stå där man själv står: "Allt vad ni vill att människorna skall göra för er, det skall ni också göra för dem." I detta ögonblick förlorar lärjungen alla privilegier i förhållande till de andra, och ingen kan inte ursäkta sig själv på de punkter, där man anklagar andra. Nu går han lika hårt tillrätta med sina egna fel, som han är förut gjorde med de andras; och han är lika fördragsam med andras fel, som han här med sina egna. Ty vår ondskas är inte annorlunda beskaffad än de andras ... När lärjungen nu möter de andra ser han och hon dem alltid som människor, som ... också är helt beroende av Guds kärlek för sina liv. (s. 145)

Har ni upptäckt vad svårt det är att följa den gyllene regeln? Det är verkligen som att gå igenom den trånga porten och på den smala vägen? Och bara en minoritet väljer det. Men den ger livet. Resultatet är ett gott samhälle.

Dyrbar nåd

Om denna avgörande kontrast i klarsyn handlar dagens evangelium. Det är *goda nyheterna* om att det faktiskt finns en gemensam väg i Jesu efterföljd som ger världen liv, en väg som förvandlar oss som går den och andra. Bonhoeffer utbrister i sin kommentar: *Det är en dyrbar nåd att få kallelsen att gå den smala vägen.*

Att det, enligt Jesus, är *få* som går igenom den porten och på den vägen, kan uppfattas som pessimistiskt. Men det är snarare *realism*. Snarare en påminnelse om i vilken social och kulturell situation en lärjunge till Jesus lever i – då som nu.

Syftet är alltså inte att döma "de många", "de andra", utan att påminna

lärjungarna om det allvarliga läget de befinner sig i världen, där polarisering och extremism växer. De ska inte ryckas med i majoritetens bevågenhet eller likgiltighet. De ska inte falla för socialt tryck eller för den allmänna meningen. Lärjungarna möter i detta avseende samma svårigheter som Mästaren. De måste också ”ta korset på sig”, det vill säga acceptera det förakt, hån och oförstånd som Jesus mötte på sin väg till det romerska imperiets avrättningsplats.

Alla minoriteters frestelser är svår; att bära inombords ett förtäckt hat eller att gå omkring med en hämndlystnad. Än värre, att vi ser oss själva som bättre än andra! (Se vidare i Matt 5:38–48).

Kallelse – först som sist

Hela det kristna livet bygger på Mästarens *kallelse*: ”Följ mig!” Vi går den smala vägen tillsammans, därför att han kallat oss som Guds församling och Kristi kyrka att göra det. Vi tvekar kanske inför trånga portar, men vi går igenom dem tillsammans, därför att Mästaren sagt ”Gå in genom den”. Och genom Bergspredikans undervisning får vi klarsyn att se vad det faktiskt innebär i fråga om bemötande och självbild. Vi kan bara förändra dem vi älskar.

Redan de första lärjungarna fick veta att ”endast få” kommer att följa Jesus när det gäller bemötande och självbild. Men vad som är sanning och rättvisa avgörs inte genom majoritetsbeslut eller genom individers beslut. Det avgörs av frukten – om det är värdigt liv eller fördärv som skapas. Gud kan man inte lura. Gud frågar efter frukten.

Det kristna livets äkthet ska alltså inte sökas i yttre bekännelser utan i attityder, inte i munnens ”ja” till Jesus utan i ett socialt bemötande som visar att vi tillsammans följer Jesus, inte i extraordinära andliga bedrifter på egen hand (t ex profeterande, tungotal eller att sälja allt man äger och ge till hemlös) utan i den faktiska efterföljelsen av den etiska

undervisning vi har fått höra av Jesus och hjälpt varandra att förstå och praktisera (Matt 7:15–20 t ex den gyllene regeln).

Låt mig ännu en gång få citera Bonhoeffers utläggning av dessa Jesusord – mitt i nazismens segertåg – för en grupp kristna som sökte andlig klarsyn:

Jesu lärjungar kan inte själva bestämma sig för att dra sig ifrån gemenskapen med dem som inte säger ja till Jesus kallelse. Det är Herren som har kallat dem att följa honom genom sina löften och befallningar. Detta måste vara nog för dem. Gränsdragningar och avståndstaganden överlämnar de till honom som har utvalt dem därför att han ville det, inte på grund av några prestationer från deras sida, utan på grund av hans nåd. Det är inte församlingen som drar upp gränsen, utan separationen mellan kyrkan och världen sker genom kallelsen som går ut.

Andligt lokalsinne, gehör – andlig klarsyn

Jesus, lärjungarna, Bonhoeffer och andra före oss levde också i en osäker värld, i väglöst land, i ständiga kriser. Vi gör det också idag. På många områden – till exempel miljöfrågor, klimatkris, robotisering, koran och bibelbränning – känns det som om vi går vilse, trots politikerns och andra makthavarnes försäkringar om att de har kontroll. Nu behövs verkligen etiskt lokalsinne – eller som det uttrycks i temat för denna söndag:

Andlig klarsyn – och inte hos enskilda individer bara utan som en social kraft om det bara är några få.

De aktuella terrorhoten mot Sverige har visat hur osäker världen är också i vår idyll. *En rad social-etiska frågor väcks: Vilka värdekonflikter är det egentligen som står på spel? Vad händer i politiken när personlig frihet kolliderar med rätt och rättvisan? Hur kommer vi ur förlamande*

polariseringar i här i Sverige? Finns det försoning för underlåtelssynder i politiken och i statsförvaltning?

Oavsett om det är i kyrkan, i politiken eller arbetslivet är det så lätt att bara bli reaktiv, bara följa med strömmen av tyckanden, fördömanden och sensationsmakeri. Vår tid odlar alltmer en svartvit världsbild i både religion och politik.

I sådana lägen behövs ett genomskådande, ett andligt gehör, ett andligt lokalsinne i väglöst land. En förmåga att tillsammans kunna se klart – och då särskilt när det gäller värderingar och normer för hur vi handlar mot vår medmänniska.

Mina pilgrimsvandringar den här sommaren har påmint mig om att de inte är målet som är i fokus utan vägen dit. Det är vad som händer längs vägen med oss som gemenskap som är pilgrimernas lycka och kraftkälla.

Jag avslutar med ett kort citat ur Bonhoeffers kommentar till dagens evangelium. Observera växlingen från ”jag” till ”vi”. Där finns en viktig ledtråd också för oss när vi söker andlig klarsyn i en osäker värld.

Ser jag på mina egna avskräckande handlingar, ser jag på vägen i stället för på honom går före mig, då är jag redan på glid. Jesus själv är ju vägen. Han är den smala vägen och den trånga porten. Det handlar hela tiden om att finna honom.

När vi vet detta, då går vi på den smala vägen genom den trånga porten som är Jesus Kristi kors och vandrar ut i Livet. Då blir vår trygghet just detta att vägen är så smal. (s. 147)

Amen.